

исследование / Г. Фигдор. – М. : Наука, 1995. – 376 с.

6. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : навч. посібник / Тамара Семенівна Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.

© 2014

С. О. Ставицька (м. Київ)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСОБИСТІСНОЇ КОРЕКЦІЇ СУБ'ЄКТА ІЗ СТАНОВЛЕННЯМ ЙОГО ДУХОВНОСТІ

Духовність можна розглядати як переживання людиною єдності її зовнішнього і внутрішнього буття та установа гармонії між ними; як поєднання волі, інтелекту, почуттів та вчинків. Духовний розвиток особистості визначається рівнем розвитку її духовної самосвідомості та полягає, передусім, в усвідомленні, розумінні і прийнятті своєї тілесно-душевно-духовної сутності в адекватному їх поєднанні, у всій суперечливості й, одночасно, гармонії власного буття.

На думку І. М. Ільчевої: «Духовність – показник існування певної ієрархії цінностей, цілей і змістів, де концентруються проблеми, що відносяться до вищого рівня духовного освоєння світу людиною» [5, с. 119]. Такого рівня людина досягає проходячи у своєму розвитку ряд етапів становлення власної свідомості й самосвідомості.

Так, К. Уілбер визначає п'ять рівнів еволюційно-психічного розвитку свідомості: матерію (як тіло живої істоти, *емоційно-сексуальний рівень*), розум (уява, поняття й логіка – *раціональний рівень*), душу (надіндивідуальне джерело самототожності – *трансцендентний рівень*) і дух (безформна основа й недвоїста єдність всіх інших рівнів – *цілісний рівень*). Ці рівні не є чітко розділеними й ізольованими, а нескінченно міняються й переходять один в інший. Вони відображають увесь спектр буття й свідомості - від підсвідомості до самосвідомості й надсвідомості, від доособистісного до особистісного й надособистісного, від Воно до Его й Духа. Більш високі рівні – це *потенційні* можливості, а не абсолютні данності [22, с. 13-19].

Усередині кожного рівня більшість елементів існує як еквівалентно взаємодіючі паттерни. Глибинні характеристики стадій розвитку свідомості та самосвідомості – універсальні, а поверхневі характеристики залежать від культурних, соціальних й екологічних факторів.

Вся ця комбінація рівнів свідомості та самосвідомості людини власне визначає загальний рівень її духовного розвитку. Починаючи з базового вродженого рівня, який для кожного є суб'єктно-індивідуальним людина проходить поетапний розвиток всіх інших рівнів з певною динамікою та особливостями поєднання складових (видів, форм, компонентів ін..) самосвідомості, що визначає індивідуальний шлях її розвитку та самокорекції у процесі переходу з одного рівня на інший.

У своїй роботі ми виходимо з базових положень про те, що психічний розвиток людини в онтогенезі можна розглядати як поетапно-ієрархічне становлення рівнів психіки (свідомості й самосвідомості) від індивідуального до особистісного, далі до індивідуального й до суб'єктного, які реалізуються в процесі динаміки об'єкт-суб'єктної та суб'єкт-суб'єктної взаємодії між людиною і соціумом (світом) і носять гармонійний, дисгармонійний чи збалансований характер. Задачею власне особистісної корекції особистості виступає потреба досягти індивідуально-суб'єктного рівня розвитку.

Теоретичні, експериментальні і прикладні напрямки дослідницьких підходів до розуміння цих процесів групуються навколо конструкцій, які деякі автори позначають як «категорійні блоки», «категорійні тріади» (М. Г. Ярошевський, 1996; В. В. Умрихін, 1987), парадигмальні формули (Т. Kuhn, 1977; А. В. Лібін): «*організм – індивід – особистість*», «*індивід – особистість – індивідуальність*».

Якщо необхідність розведення понять першої пари (індивід й особистість) відзначається представниками практично всіх напрямків вітчизняної психологічної теорії (Б. Г. Ананьєв, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, С. Д. Максименко, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн), то при аналізі співвідношення цих понять із терміном «індивідуальність» між ними виникають значні розбіжності. Щоб підкреслити інтегральність утворення першої пари понять, додають різні модифікації – «соціальний індивід», «суб'єкт діяльності», «мета індивідуальність». Індивідуальність також розглядають як інтегральне утворення, що включає тріаду «*індивід-особистість-суб'єкт діяльності*» (Б. Г. Ананьєв, 1977). Поєднання властивостей людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності зумовлює її індивідуальність, яка є найпізнішим

продуктом розвитку людини. «Високий коефіцієнт екстеріоризації активності діяльності дозволяє людині будувати себе зсередини...» [1, 267].

Важливим для нас є підхід, у якому «індивід-особистість-індивідуальність» представлені як елементи еволюціонуючої системи (О. Г. Асмолов, 1990). Індивідний рівень властивостей – статеві, вікові й конституціональні (включаючи нейродинамічні) особливості (Б. Г. Ананьєв, 1980), прийнято вважати безособовими передумовами розвитку суб'єкта (А. Г. Асмолов, 1984; 1990) на рівні організму. Їх усвідомлення пов'язане із *фізичною самосвідомістю*.

Наступним етапом розвитку людини після індивідного рівня є становлення особистості як психологічного носія соціальних властивостей. Якщо узагальнити визначення поняття «особистість», що існують у рамках різних психологічних теорій і шкіл зарубіжної психології (Г. Айзенк, Дж. Гілфорд, К. Левін, А. Маслоу, Ж. Нюттен, Г. Олпорт, К. Юнг ін.), то можна сказати, що особистість традиційно розуміють як синтез усіх характеристик індивіда в унікальну структуру, що визначається й змінюється в результаті адаптації до постійно мінливого середовища й значною мірою формується реакціями навколишніх на поведінку певного індивіда. У результаті вироблення таких адаптивних реакцій і відбувається самокорекція індивіда з точки зору його соціалізації, тобто у процесі перетворення в соціалізованого індивіда (особистість) на основі вроджених та зі збереженням і певною модифікацією набутих індивідуальних особливостей.

Відповідно до вітчизняної традиції, особистість – це соціальне за своєю природою, відносно стійке, прижиттєво сформоване психологічне утворення, яке являє собою систему мотиваційно-потребових відносин, що опосередковують взаємодію суб'єкта й об'єкта (Л. С. Виготський, І. Д. Бех, Л. І. Божович, О. М. Леонтьєв, С. Д. Максименко, О. Б. Орлов, С. Л. Рубінштейн). Таким чином, зарубіжні і вітчизняні підходи базуються на розгляді особистості як соціального утворення, що дозволяє нам говорити про розвиток *соціокультурної самосвідомості* особистості у процесі соціалізації індивіда на шляху його становлення як особистості.

У феноменальному плані самосвідомості особистості (О. Б. Орлов) вичленовують афективно й когнітивно акцентовані мотиваційні відносини, а також, мотиваційні утворення третього типу, представлені гармонійними мотиваціями, що проявляються як "внутрішні мотиви" і породжують особливі стани свідомості особистості, які одержали у психології назву "стан потоку". Для них характерні індиферентність відносно соціальних оцінок, уповільнення суб'єктивного часу, втрата такої характеристики конвенціональної свідомості, як чітка межа між самим собою й тим, що мене оточує.

Це проявляється в прагненні бути собою, підсилює інтегрованість особистісних структур (Г. Олпорт, О. Б. Орлов) [13], підвищує ступінь позитивності, емпатійності, конгруентності (К. Роджерс) [14], що сприяє підвищенню ступеня загальної автентичності людини своїй сутності, робить доступними "пікові переживання" (А. Маслоу) [10]. За нашою концепцією ці властивості притаманні самосвідомій особистості, яка має атрибути повноцінно функціонуючої індивідуальності із домінуванням загальнолюдських цінностей, що гармонійно вписуються в її духовне буття на рівні психічної самосвідомості. Такі характеристики високого рівня самосвідомості задають динаміку психологічних новоутворень особистості, які сприяють найповнішому виявленню її індивідуальних властивостей і переходу на якісно новий рівень духовного функціонування – рівень індивідуальної суб'єктності. Відповідно розвиток індивідуальності визначається розвитком *психічної самосвідомості*, а розвиток духовної самосвідомості визначається ціннісно-світоглядною спрямованістю індивідуальних властивостей особистості, як суб'єкта власної життєдіяльності.

Тому, індивідуальність ми будемо розглядати як цілісну системну характеристику людини, яка є носієм вищого, порівняно з особистістю рівня розвитку духовної самосвідомості.

Динамічні зміни індивідуальних властивостей особистості вирізняють три течії розвитку, які залежать одна від одної: перша пов'язана з біологічним організмом та функціонуванням тіла, друга стосується психічного (душевного) розвитку, а третя – соціокультурного. У плануванні та керуванні розвитком особистості як суб'єкта, потрібно враховувати кожен з вищезгаданих течій розвитку, які взаємно переплітаються і впливають одна на одну, визначаючи в цілому духовний розвиток. Відповідно, розвиток духовної самосвідомості, на наш погляд, визначається гармонійністю, дисгармонійністю чи збалансованістю таких впливів. Власне особистісна корекція визначатиметься прагненням всіх компонентів структури самосвідомості до гармонійності.

Спрямованість самосвідомості (гуманна-антигуманна, просоціальна-антисоціальна) визначатиме духовний чи антидуховний аспект розвитку індивідуальності, а гармонійне, дисгармонійне чи збалансоване поєднання її структурних компонентів впливатиме на рівень та мотиваційно-ціннісну спрямованість розвитку духовної самосвідомості.

Отже, індивідуальність – це інтегральна біопсихосоціальна цілісність людини, яка найповніше виявляє основні характеристики її духовної самосвідомості: фізичну, психічну та соціокультурну самосвідомість на вищому рівні їх усвідомлення. Індивідуальність є унікальний цілісний феномен, що виявляється інтегралом усіх рівнів внутрішньої і зовнішньої взаємодії. Відповідно до цього відбувається й розвиток рівнів самосвідомості людини, що виявляють динаміку її духовного розвитку – від індивідуально-особистісного до особистісно-індивідуального, далі до індивідуально-суб'єктного й суб'єктно-трансцендентного. Такий діалектично-ієрархічний розвиток людини як суб'єкта одночасно виступає і механізмом його самокорекції

У діалектичному взаємозв'язку поняття суб'єкт, особистість, індивідуальність розглядають, зазначаючи, що суб'єкт – це своєрідне ядро, яке вміщує активність та свідомість буття людини і в якості її індивідуальності, і в якості особистості (О. Б. Весна, О. Б. Орлов). Якщо суб'єкт пізнає та здійснює певні дії в межах нормативного поля суспільства, засвоює суспільні норми, реалізує їх у своїй діяльності, то він виступає як особистість. Суб'єкт виступає як індивідуальність, коли він сам творить норми і, залежно від цих норм, будує нову діяльність [4; 13]. Йому притаманна відкритість до самовдосконалення і саморозвитку (А. Є. Залужна). Суб'єктний підхід у сучасній психології передбачає розуміння людини як цілісної самодіяльної субстанції, інтегрованої на рівні свідомості й діяльності, свідомого і несвідомого, форми і змісту психічного життя, суперечливої єдності тіла, душі і духу, індивідуального і суспільного, біологічного і соціального в динаміці їх взаємозв'язку (В. О. Татенко) [19]. Суб'єктності притаманні внутрішні потенції, самовияви, через які людина будує життєвий світ у процесі саморозгортання особистості, наростання суб'єктності як показника її зрілості (Т. М. Титаренко). Загальним пояснювальним принципом психології, при цьому, має бути суб'єктно-генетичний принцип, згідно якого породження, становлення і розвиток психіки пояснюють з позицій самопричинності й спонтанності, відкритості до самовдосконалення і саморозвитку, саморозгортання сущого, суто людського, завдяки активності автора – ініціатора й виконавця індивідуальної програми творення свого світу й себе в ньому (В. Т. Кудрявцев, С. Д. Максименко, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, В. М. Титов, Т. С. Яценко та ін.) [8; 9; 19; 20; 21; 26].

Для позначення суб'єкта як трансперсональної (тобто позаособистісної й, отже, і позасоціальної) психічної реальності використовують термін «сутність» (essence) [11]. Цей термін, що сходить до латинського слова «essere» – буття, в аналогічному значенні (сутність у собі – In-si) використовується також у концептуальному апараті онтопсихології [11; 13]. У рамках гуманістичної психології цю інстанцію звичайно позначають терміном «внутрішнє Я». Наприклад, М. Боуен, використовує терміни «сутність» і «внутрішнє Я» як синоніми і вважає, що зміна особистості в процесі психотерапії – результат її контакту з власною сутністю, наслідок заспокоєння й зміцнення неконтрольованого розуму (mind), за допомогою чого ми можемо відчути наше «внутрішнє Я» (Inner Self) і діяти з опорою на це джерело сили й мудрості [3].

З погляду О. Б. Орлова, справжнім суб'єктом є не особистість, а її сутність, яка має неатрибутивну природу і сама є джерелом усяких атрибутів. Автор виділяє феномен довіри до себе, що виявляється у взаємодії зовнішнього і внутрішнього, тобто особистості й сутності. Його опис можливий у термінах «само прийняття» і «само неприйняття», але вже не як особистості, а як справжнього суб'єкта життєдіяльності, що «існує незалежно і поза всякими соціальними нормами, стереотипами, ціннісними системами і т.п.» [13, С. 63-66].

Отже, сутність і особистість – це різні психічні інстанції. Особистість живе (народжується, розвивається, умирає) у плані феноменів, існування; сутність незмінно перебуває в плані ноуменів, буття. Вихід людини з інтерперсонального плану дійсності в трансперсональний план реальності істотним чином перетворить усю її психологічну структуру. Особистість гармонізується, звільняється від «персони» й «тіні», спрощується в «лик», її об'єктна й суб'єктна межі зникають. Власне особистісна психокорекція завершується, визначивши справжню сутність людини, інакше кажучи, реалізувавши цю сутність як внутрішній суб'єктний потенціал.

Взаємини особистості й сутності в житті людини – предмет гуманістичної психології. Її найважливішими положеннями є, по-перше, визнання, констатація подвійності людини (зовнішня і внутрішня людина, зовнішнє й внутрішнє Я, особистість і сутність) [3; 23; 27]; по-друге, насторожено-критичне відношення до соціально-центрованих і соціально-зумовлених процесів формування особистості [13], по-третє, заперечення традиційних форм освіти як дисгармонійної взаємодії між дорослими й дітьми, між світом дорослості й світом дитинства [11; 12], і, нарешті, по-четверте, ідея культивування трансперсональних відносин, що персоніфікує спілкування в міжособистісних взаємодіях самого різного типу - терапевтичних, педагогічних, сімейних [13].

У дискусіях останніх десятиліть чітко виявляється багатоплановий підхід до проблем становлення і розвитку свідомості й самосвідомості особистості як суб'єкта психічної діяльності. Саме в такому аспекті ми подаємо аналіз рівнів функціонування структурних компонентів самосвідомості людини у горизонтально-вертикальній площині її онтогенетичного розвитку. Термін «горизонтальна площина» стосується процесу (етапу) розвитку, а термін «вертикальна площина» стосується досягнутого результату (рівня) розвитку кожного з компонентів духовної самосвідомості людини.

Певний рівень розвитку духовної самосвідомості людини ми аналізуємо, виходячи із розуміння принципів та механізмів функціонування і взаємозв'язку структурних компонентів самосвідомості на відповідному етапі її розвитку в онтогенезі, зокрема в юнацькому віці [18].

Зрозуміло, що всі структурні компоненти самосвідомості людини нерозривно пов'язані та взаємодіють між собою, утворюючи на кожному етапі онтогенезу, певну ієрархічну комбінацію. Тобто, запропонована нами схема, як і будь-які абстраговані схеми, є умовною і має на меті розставити певні акценти на реалізації кожного з компонентів.

Для всіх рівнів розвитку самосвідомості, починаючи з особистісно-індивідуального, притаманна спрямованість у розвитку від Я-реального до Я-ідеального, тобто спрямованість на удосконалення, ріст, самоактуалізацію та самореалізацію, іншими словами, спрямованість на духовний розвиток і становлення Я-духовного. Кожний наступний рівень інтегрує в себе психофізіологічні, психосоціальні та індивідуально-психологічні новоутворення попереднього рівня.

Критеріями такого поділу виступають домінуючі форми психічного розвитку: підсвідома (*розвиток індивіда*); свідома (*формування та розвиток особистості*); самосвідома (*становлення та розвиток індивідуальності*); надсвідома – трансцендентна самосвідомість (*реалізація внутрішньої суб'єктності, Божественної духовності*).

Перші три форми ми розглядаємо як філософсько-психологічний (світський) підхід, а останню як трансцендентно-релігійний підхід (трансперсональна психологія та теологія) до проблеми розвитку духовної самосвідомості особистості.

Отже, ми виділяємо наступні рівні реалізації духовної самосвідомості людини: *індивідуально-особистісний, особистісно-індивідуальний, індивідуально-суб'єктний та суб'єктно-трансцендентний*. Кожний з виділених рівнів ми розглядаємо, виходячи із розуміння принципів та механізмів функціонування і взаємозв'язку структурних компонентів самосвідомості на відповідному етапі її розвитку в онтогенезі. Розв'язання внутрішніх суперечностей та задоволення домінуючих потреб, при переході з одного рівня на інший, і забезпечує самокорекцію особистості у процесі її духовного розвитку.

Резюме. Стаття посвячена проблемі определения взаимосвязи между уровнем духовности субъекта и особенностями его самокоррекции. В своей работе мы исходим из базовых положений о том, что психическое развитие человека в онтогенезе можно рассматривать как поэтапно-иерархическое становления уровней психики (сознания и самосознания) от индивидуального к личностному, далее до индивидуального и субъектного, которые реализуются в процессе динамики объект-субъектного и субъект-субъектного взаимодействия между человеком и социумом (миром) и носят гармоничный, дисгармоничный или сбалансированный характер. Такой диалектически-иерархический развитие человека как субъекта одновременно выступает и механизмом его самокоррекции.

Ключевые слова: субъект, духовность, личностная коррекция, уровне психического развития.

Resume. This article is devoted to the problem of determining the relationship between the level of spirituality of the subject and features of its self-correction. In the work we start from the basic provisions that the mental development of human ontogeny can be regarded as a phased-hierarchical formation of levels of the psyche (consciousness and self-consciousness) of the individual to personal, then up to the individual and

subjective that are implemented in the process dynamics object-subject and subject-subject interaction between man and society (world) and are harmonious disharmonious whether balanced character. Such dialectically - hierarchical development of man as a subject at the same time serves its mechanism of self-correction. Keywords: subject, spirituality, personal correction, level of mental development.

Література:

1. Ананьев Б. Г. Выступление на обсуждении книги "Человек как предмет познания" / Б. Г. Ананьев // Художественное творчество. – Л. : Наука, 1983. – С. 262-268.
2. Бондаренко А. Ф. Социальная психотерапия личности (психосемантический подход) / А. Ф. Бондаренко. – К. : КГПИИЯ, 1991. – 187 с.
3. Боуэн М. Духовность и личностно – центрированный подход / М. Боуэн // Вопросы психологии. – 1992. – № 3 – 4. – С. 24 – 33.
4. Весна Е. Б. Понятия "личность" и "индивидуальность" в понятийном пространстве, описывающем человека / Е. Б. Весна // Мир психологии. – 1999. – №4 (20). – С. 279 – 295.
5. Ильичева И. М. Духовность в зеркале филолофско-психологических учений (от старовины до наших дней) / И. М. Ильичева. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательствотво НПО «МОДЕК», 2003. – 208 с.
6. Карпенко З. С. Аксиопсихологія особистості. / З. С. Карпенко. – К.: ТОВ "Міжнар. фін. агенція", 1998. – 216 с.
7. Карпенко З. С. Картографія інтегральної суб'єктності: пост-модерністський проект / З. С. Карпенко // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За заг. ред. В. О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – С. 157-176.
8. Кудрявцев В. Т. Субъект деятельности в онтогенезе / В. Т. Кудрявцев, Г. К. Уразалиева. – М. : Российская Академия образования, 2001. – 160 с.
9. Максименко С. Д. Генезис существования личности / С. Д. Максименко– К. : КММ, 2006. – 240 с.
10. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. Тексты. – СПб. 1999. – С.108-117. (Мастера психологии).
11. Менегетти А. Система и личность / А. Менегетти; [пер. с итал.]. – М. : Серебряные нити, 1996. – 128 с.
12. Оллпорт Г. В. Личность в психологии / Г. В. Оллпорт; [пер. с англ. И. Ю. Авидона]. – М. : КСП+; СПб.: Ювента, 1998. – 345 с.
13. Орлов А. Б. Психология личности и сущности человека: парадигмы, проекции, практики: учеб. пособие для студен. вузов, обуч. по спец. «Психология» / Александр Борисович Орлов. – М. : Academia, 2002. – 270.
14. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия / Карл Роджерс; [пер. с англ.]. – М. : Рефл - бук, Киев: Ваклер, 1997. – 320 с. – (Актуальная психология).
15. Селиванов В. В. Свойства субъекта и его жизненный цикл / В. В. Селиванов // Психология индивидуального и группового субъекта / Под ред. А. В. Брушлинского, М. И. Воловиковой. – М. : ПЕРСЭ, 2002. – С. 310 – 328.
16. Слободчиков В. И., Цукерман Г. А. Интегральная переодизация психического развития / В. И. Слободчиков, Г. А. Цукерман // Вопросы психологи. – 1996. – № 5. – С. 38 – 50.
17. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание / А. Г. Спиркин – М. : Политиздат, 1972. – С. 143.
18. Ставицька С. О. Рівні реалізації духовної самосвідомості особистості у філогенезі та онтогенезі, відповідно до провідного компоненту в її структурі//Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди: Психологія / С. О. Ставицька. – Харків : ХНПУ, 2006. – Вип. 18. – 200 с. – С. 141 – 151.
19. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении / В. А. Татенко. – К. : Вид. Центр «Просвіта», 1996. – 404 с.
20. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
21. Титов В. М. Бісуб'єктна взаємодія в механізмах розвитку особистості / В. М. Титов // Психологія суб'єктної активності особистості / АПН України. Ін-т психології. – К., 1993. – С. 97-98; С.144.
22. Уилбер К. Интегральная психология: Сознание, Дух, Психология, Терапия / Уилбер К.; [пер. с англ.]; [под ред. А. Киселева]. – М.: ООО «Издательство АСТ» и др., 1999. – 412 с.

23. Успенский П. Д. В поисках чудесного / П. Д. Успенский; [пер. Н. В. фон Бока]. – СПб. : Изд-во Чернышев, 1992. – 523 с.
24. Шорохова Е. В. Проблема «Я» и самосознание / Е. В. Шорохова // Проблемы сознания: Материалы симпозиума (март – апрель 1966 г.) / Отв. ред. В. М. Банщиков. – М., 1966. – С. 217 – 227.
25. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг; [пер. с англ. и нем.]. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с.
26. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: навч. посібн. / Т. С. Яценко. – К.: Вища школа, 2006. – 382 с. – С. 149 – 199.
27. Ken Wilber. Integral Psychology. Consciousness, spirit, psychology, therapy. Shamhala, 2000. - 412p. - p. 302, p. 328.

© 2014

Л. Г. Туз, О. П. Бабарикіна (м. Черкаси)

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У ПСИХОДИНАМІЧНОМУ ПІДХОДІ

Постановка проблеми. Категорію інтерпретації на сьогодні широко репрезентовано в теоретичних дослідженнях математики, фізики, медицини, літературознавства, філософії, гносеології, педагогіки, психології, семіотики.

Мета статті: розкрити специфіку інтерпретації, що здійснюється у форматі психодинамічної теорії, порівняно з іншими підходами.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літератури засвідчує стійку увагу прибічників різних шкіл і напрямів психології до інтерпретації. Інтерпретація застосовується в аналітичній (К. Юнг), індивідуальній (А. Адлер) психології, онтопсихології (А. Менегетті), трансакційному аналізі (Е. Берн), гештальт-психології (Ф. Перлз), трансперсональній психології (С. Гроф), психодрамі (Дж. Морено), символдрамі (Х. Льюїс). В кожному з позначених підходів інтерпретація розуміється по-різному й узгоджується з метою психологічної допомоги та баченням першопричин психічних порушень. Зокрема, психоаналітична допомога З. Фрейда скерована на виявлення детермінант неадаптивної поведінки; для К. Юнга вона полягає у сприянні процесу індивідуації; Ф. Перлз убачає її кінцевий результат у розвитку здатності до усвідомлення; А. Менегетті – у вмінні слухати голос своєї сутності (ін-се) і нівелювати впливи монітору відхилень (джерела викривлень у психіці); С. Гроф – у вивільненні і використанні глибинних потенціалів психіки для особистісного зростання за рахунок реалізації “заборонених” бажань та подолання негативних наслідків перинатального періоду; Е. Берн – у зміні життєвих сценаріїв, успадкованих від батьків; Н. Пезешкіан – у вмінні бачити позитивні боки життя тощо [2]. У символдрамі, онтопсихології і трансперсональній психології інтерпретація спирається на конкретні значення символів. У цих підходах головною є не інтерпретація, а робота в образі і безпосереднє переживання відчуттів. Індивідуальна психологія та гештальт-психологія роблять акцент на самоінтерпретації суб'єктом власного матеріалу. У класичній психодрамі превалує інтерпретація-дія. У поведінковій, когнітивній, тілесно-орієнтованій, руховій, холотропній терапії інтерпретація не є специфічним прийомом [1; 2].

Досліджуючи сутність інтерпретації в контексті відомих нині психологічних підходів, Е. Шостром і Л. Браммер поділяють матеріал, що підлягає інтерпретації, на дві категорії: 1) одержаний із зовнішніх джерел (тестів, проєктивних методик) і представлений у вигляді статистичних побудов, результатів проєктивних технік; 2) пов'язаний з інтрапсихічними даними, виявленими в ході діалогу психолога і суб'єкта [4].

Студіювання психоаналітичної інтерпретації представлено у працях А. Адлера, М. Балінта, Е. Бібрінга, Д. Віннікота, М. Гілла, Е. Гловера, Р. Грінсона, Н. Ф. Каліної, М. Кляйн, В. М. Лейбіна, Р. Льовенштейна, Ч. Райкрофта, В. Райха, О. Ранка, М. М. Решетнікова, Дж. Стречі, Г. Стюарта, Ш. Ференці, О. Фільца, З. Фрейда, К. Хорні, К. Юнга, Т. С. Яценко та ін. З. Фрейд уперше наголосив на необхідності дослідження інфантильних передумов психічних явищ за допомогою інтерпретації. Вона окреслюється дослідником як головний інструмент аналізу матеріалу пацієнта, що сприяє переведенню у свідомість детермінант симптому, який виник під впливом витіснення. Інтерпретація в ортодоксальному психоаналізі передбачає встановлення логічних взаємозв'язків у вербальному матеріалі, що об'єктивується у процесі вільного асоціювання. Дослідники психоаналізу визначають інтерпретацію як